

NOTAČNÍ SYSTÉMY

5.1 Notační systém podle Aleny Macurové

Typy znaků

V tomto notačním systému se využívá rozložení znaků na tyto části:

▪ tabula	místo, kde je znak artikulován (produkován)	TAB
▪ designator	tvár ruky/rukou, která/é artikuluje/jí	DEZ
▪ orientation	vztah ruky/rukou k tělu <ul style="list-style-type: none"> • orientace dlaně • orientace prstů	ORI ORI 1 ORI 2
▪ hand arrangement	vzájemná poloha rukou (u dvouručních znaků)	HA
▪ signator	pohyb/y ruky/rukou	SIG

Všechny znaky můžeme dále rozdělit na **šest** základních typů a zapsat je podle **tří** následujících matic (vzorců):

a) znaky artikulované jednou rukou

1. znaky s nulovým kontaktem

2. znaky s kontaktem (dominantní ruka kontaktuje nějakou část těla, např. čelo, nos, ústa, rameno, hrud' atd., nikoliv však druhou ruku)

I.

TAB DEZ ORI 1 ORI 2 SIG

Příslušnými symboly se zapíše místo, kde se znak artikuluje (TAB), potom tvár ruky, která artikuluje (DEZ), jako dolní index orientace její dlaně (ORI1) a orientace prstů (ORI2), jako horní index její pohyb (SIG).

b) znaky artikulované dvěma rukama

3. znaky, v nichž jsou aktivní (v pohybu) obě ruce ve stejném tvaru

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka o. s.
Ocelářská 35/1354, 190 00 PRAHA 9
Tel.: 284 080 296, Fax: 284 080 298
email: cktzj@cktzj.com

II. **TAB DEZ** ORI 1 ORI2 (HA) **DEZ** ORI1 ORI2 ^{SIG}

Příslušnými symboly se zapíše nejprve místo, kde se znak artikuluje (TAB), pak tvar levé ruky (DEZ) a jako dolní index orientace její dlaně (ORI1) a prstů (ORI2); vzájemná poloha rukou (HA – umístění symbolu může být různé v závislosti na typu uspořádání rukou); tvar pravé ruky (je totožné s DEZ již zapsaným) a jako dolní index orientace její dlaně (ORI1) a prstů (ORI2), dále jako horní index pohyb rukou, který je stejný, nebo alternativní (SIG).

4. znaky symetrické, v nichž je aktivní jedna (dominantní) ruka, která artikuluje nad, pod, před, za atd. rukou pasivní; ruce jsou ve stejném tvaru

5. znaky asymetrické, v nichž je aktivní jedna (dominantní ruka), která artikuluje nad, pod, za, před atd. rukou pasivní; ruce jsou v různém tvaru

III. **manuální TAB** ORI 1 ORI2 (HA) **DEZ** ORI1 ORI2 ^{SIG}

Příslušnými symboly se zapíše nejprve tvar pasivní ruky, která slouží jako TAB (manuální TAB) a jako dolní index orientace její dlaně (ORI1) a prstů (ORI2), pak vzájemná poloha rukou (HA – umístění symbolu může být různé v závislosti na typu uspořádání rukou); tvar dominantní (aktivní) ruky (DEZ), jako dolní index orientace její dlaně (ORI1) a prstů (ORI2) a jako horní index její pohyb (SIG).

c) znaky složené

- zahrnují **kombinace výše uvedených typů**, tzn., že znak je složen z více jednotlivých znaků (např. znak BRATR je složen ze znaků CHLAPEC a STEJNÝ)
- jednotlivé části znaků zapisujeme zvlášť a oddělíme je dvojitou šikmou čarou //

V případě těchto znaků se pomocí matic zapíše každá část znaků, jednotlivé části se od sebe oddělí dvěma šikmými čarami.

Na základě zahraničních poznatků a excerpce znaků z českých materiálů byl vytvořen soubor symbolů, který reprezentuje jednotlivé parametry (TAB, DEZ, ORI, HA, SIG) znaků českého znakového jazyka. Tyto symboly dosazujeme do příslušných obecných vzorců. Znaky jsou vždy zapisovány z pohledu produktora (znakujícího).

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka o. s.
 Ocelářská 35/1354, 190 00 PRAHA 9
 Tel.: 284 080 296, Fax: 284 080 298
 email: cktzj@cktzj.com

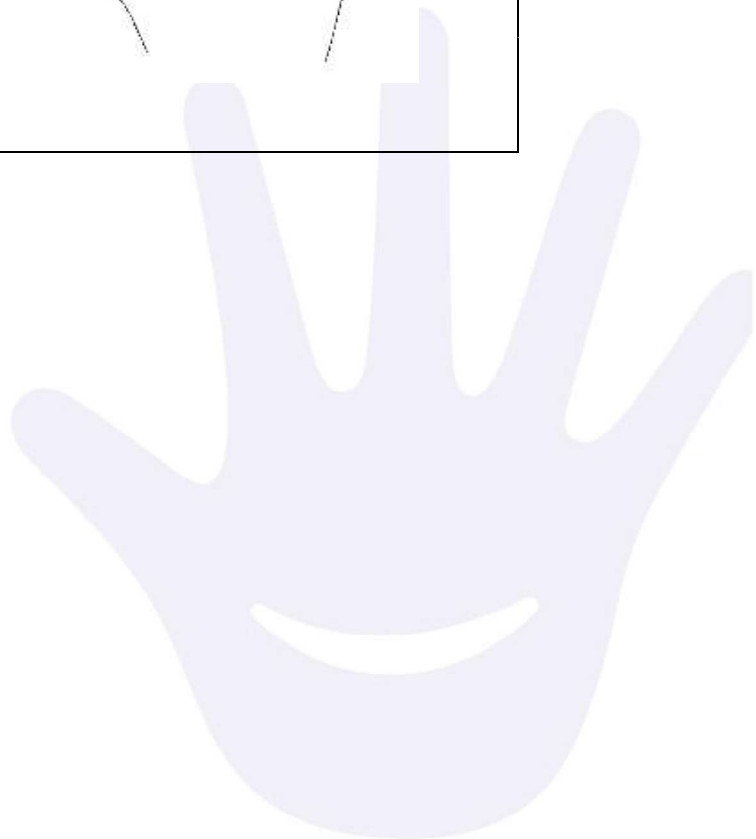
Symbody TAB – místo artikulace

∅	neutrální prostor (prostor před tělem, kde se ruce pohybují volně a přirozeně)
○	celý obličej
⌒	horní část hlavy
∩	horní část obličeje, čelo
⌊	oko/oči
⌋	nos
∪	dolní část obličeje, brada
⌋	pod bradou
∩	ústa a rty
ξ3	tváře
ξ	levá tvář
3	pravá tvář
( )	uši
∪	levé ucho
∩	pravé ucho
π	krk
⌊	horní část trupu
⌋	dolní část trupu
řř	ramena
⌋⌊	hrud'
⌋⌊	pas a těsně pod ním
⌊	levá/pravá hrana trupu (od podpaží k bokům)
∖	horní část paže (od loktu k rameni)
/	dolní část paže (od zápěstí k loktu)
∫	loket
∩	vnější zápěstí (dlaň dolů)
∩	vnitřní zápěstí (dlaň nahoru)
⌊	bok/boky
∩	stehno
∩	od kolena ke kotníku

Manuální symboly TAB – místo artikulace

U dvouručních znaků, kdy jedna ruka je aktivní a druhá pasivní, se za místo artikulace považuje tvar pasivní ruky (matrice III.). Pro upřesnění, na kterém místě pasivní ruky je znak artikulován, je možno využít symboly pro manuální TAB, které se zapisují před symbol tvaru pasivní ruky.

a e i o u	špičky prstů	
<u>a e i o u</u>	úpatí prstů	
	špička prstu	
	délka prstu	
	hrana ruky – palec	
	hrana ruky – malíček	
	povrch ruky – dlaň	
	povrch ruky – hřbet	
	zápěstí u dlaně	
	zápěstí u hřbetu ruky	
+	loket	

Symbols DEZ – tvary ruky

základní tvar ruky	a) °	b) 1	c) ^	d) "	e) ≡	f) =	g)	h)
zavřená ruka								
A	A		S					s
skrčená ruka								
o								t
c	C	x						
ruka s prsty u sebe								
b	B	n	N	m	M	h	H	j
ruka s prsty od sebe								
5w					5			
ʎ			ʎ					

prsty vztyčené ze zavřené dlaně

 D	 D		 R	 f	 e	 F	 E	
 v	 V				 G		 V _{hook}	
 p			 P	 l	 k	 L	 K	
 I								
 Y								
 R								

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka o. s.
Ocelářská 35/1354, 190 00 PRAHA 9
Tel.: 284 080 296, Fax: 284 080 298
email: cktzj@cktzj.com

Symbols ORI – orientace dlaně a prstů

Při notaci znaků zapisujeme vždy nejdříve orientaci dlaně vzhledem k tělu znakujícího (ORI1) a poté orientaci prstů vzhledem k tělu znakujícího (ORI2). Pro zápis ORI1 o ORI2 používáme stejnou soustavu symbolů.

^	nahoru	↓	k tělu	>	doprava
∨	dolů	↑	od těla	<	doleva

Pro určování sporných případů orientace dlaně je rozhodující orientace vnitřní plochy zápěstí. Pro určení orientace prstů je rozhodující orientace ukazováku, prostředníku, prsteníku a malíku (nikoli tedy orientace palce). V případě, že tvar ruky je zavřený nebo skrčený, je orientace prstů určována podle směru prstů v narovnané poloze.

U znaků artikulovaných dvěma rukama, kdy ruce svírají úhel 90° a ruce a tělo úhel 45° (dlaně i prsty mají „šikmou“ orientaci), se při zápisu provádí posun celé soustavy rukou o 45° ve směru hodinových ručiček. Podstatné přitom je, aby byl v zápise zachycen úhel (90°), který ruce navzájem svírají. Posun je možné v zápise vyznačit, např. dvojitým podtržením příslušných symbolů.

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka o. s.
Ocelářská 35/1354, 190 00 PRAHA 9
Tel.: 284 080 296, Fax: 284 080 298
email: cktzj@cktzj.com

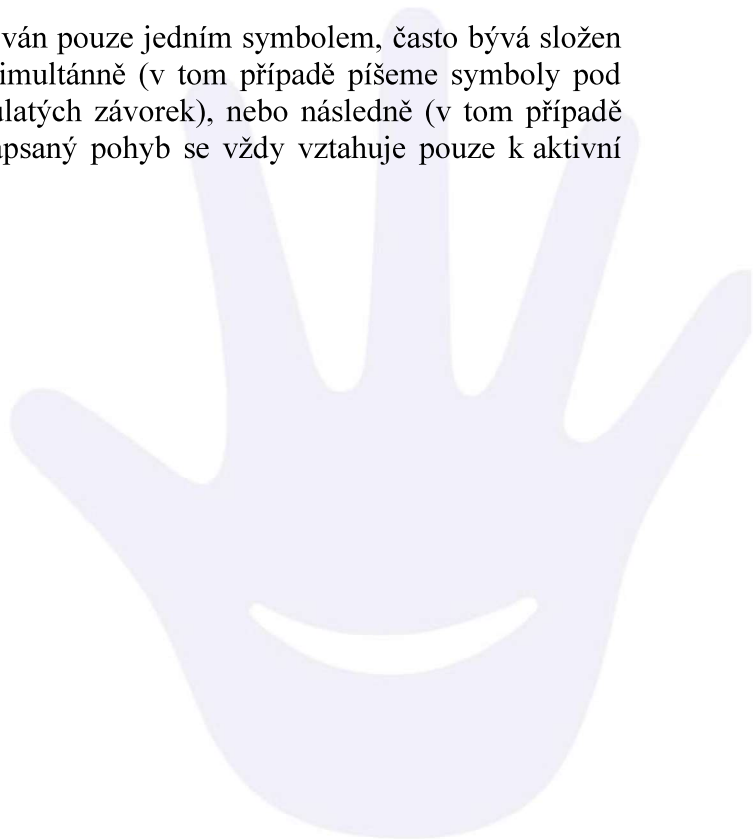
Symboly HA – vzájemná poloha rukou

Vzájemná poloha rukou se zapisuje pouze u znaků artikulovaných oběma rukama. Pokud vzájemná poloha rukou přímo vyplývá z povahy ostatních parametrů, není nutno ji zapisovat.

—	vodorovná čára se umísťuje nad symbol tvaru ruky, která je níže
	vertikální čára na řádné pozici parametru v matici zapsaná jako dolní index značí, že ruce jsou vedle (podél) sebe
‡	tento symbol se umísťuje za symboly orientace prstů té ruky, která je blíže k tělu
⌘	tento symbol na řádné pozici parametru v matici zapsaný jako dolní index značí, že ruce jsou ve vzájemném propojení
⊙	tento symbol na řádné pozici parametru v matici zapsaný jako dolní index značí, že jedna ruka je vsunuta uvnitř druhé

Symboly SIG – pohyb

Pohyb znaku nemusí být vždy reprezentován pouze jedním symbolem, často bývá složen z několika pohybů, které jsou prováděny buď simultánně (v tom případě píšeme symboly pod sebe – vertikálně, popřípadě horizontálně do kulatých závorek), nebo následně (v tom případě píšeme symboly vedle sebe – horizontálně). Zapsaný pohyb se vždy vztahuje pouze k aktivní ruce (matrice I., III.) nebo rukám (matrice II.).

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka o. s.

Ocelářská 35/1354, 190 00 PRAHA 9

Tel.: 284 080 296, Fax: 284 080 298

email: cktzj@cktzj.com

^	nahoru	
v	dolů	
~	nahoru a dolů	
>	doprava	
<	doleva	
z	ze strany na stranu	
↓	k tělu	
↑	od těla	
↕	k tělu a od těla	
ω	kroucení	
∅	dlaň nahoru	
∅	dlaň dolů	
η	kývání (ohyb v zápěstí)	
η	mávání (ohyb v kotníku ruky – prvním kloubu od dlaně)	
η	skrčení (prstů)	
∅	třepotání prsty	
∅	drobení (špičkami prstů)	
□	otvírání	
#	zavírání (konečný tvar ruky v závorkách)	
∅	žádný pohyb	
○	vsunutí	Tyto symboly je možné použít pouze u dvouručních symetrických znaků, kde obě ruce jsou v pohybu (matrice II).
×	přiblížení	
÷	oddálení	
⊗	výměna	
⊕	zkřížení	
⊗	spojení/uchopení	
↔	míjení	
@	kruhový pohyb	
×	kontakt	
~	střídání, alternativní pohyb rukou	Dodatkové symboly, které specifikují pohyb, klademe je horizontálně za symbol/y pohybu
.	opakování	
○	krátký pohyb	
•	prudký pohyb	
[ ]	konečný tvar ruky, popř. jiné doplňující informace	

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka o. s.

Ocelářská 35/1354, 190 00 PRAHA 9

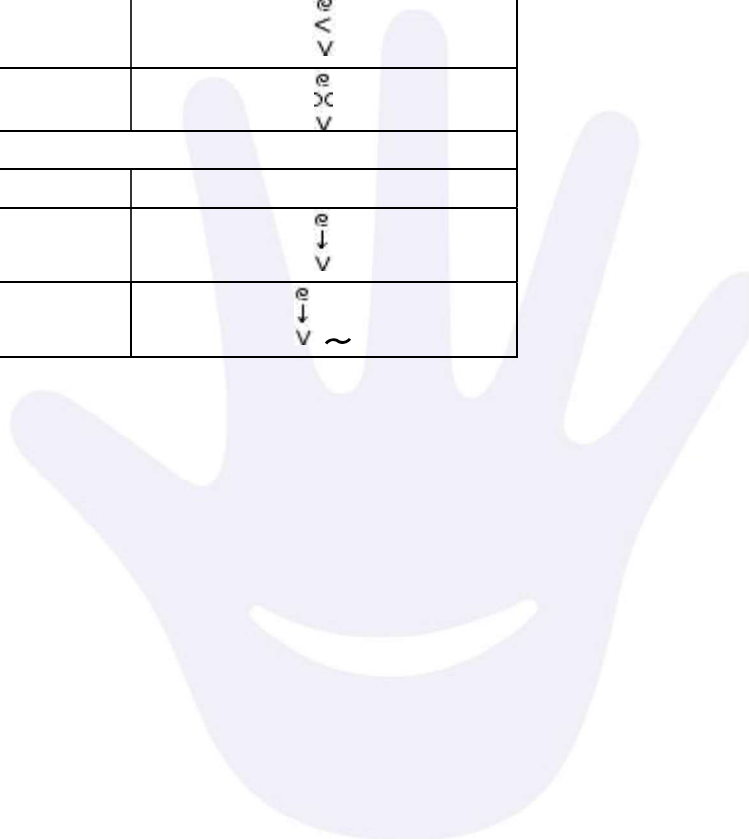
Tel.: 284 080 296, Fax: 284 080 298

email: cktzj@cktzj.com

Kruhový pohyb

V zápisu můžeme také rozlišit různé typy kruhového pohybu: **horizontální** (rovnoběžný s podlahou), **vertikální** (rovnoběžný s tělem znakujícího) a **pravoúhle vertikální** (v pravém úhlu k tělu). Symboly pro tyto pohyby jsou tvořeny soustavou tří symbolů zapisovaných vertikálně pod sebe:

	ve směru hod. ručiček	proti směru hod. ručiček
horizontální pohyb		
jedna ruka, dvě ruce ve stejném směru pohybu	$\begin{matrix} \rightarrow @ \\ \vee \\ \downarrow \end{matrix}$	$\begin{matrix} @ \\ \vee \\ \downarrow \end{matrix}$
dvě ruce	$\begin{matrix} @ \\ \rightarrow \\ \downarrow \end{matrix}$	$\begin{matrix} @ \\ \downarrow \\ \times \end{matrix}$
vertikální pohyb		
jedna ruka, dvě ruce ve stejném směru pohybu	$\begin{matrix} @ \\ \vee \\ \downarrow \end{matrix}$	$\begin{matrix} @ \\ \vee \\ \downarrow \end{matrix}$
dvě ruce	$\begin{matrix} @ \\ \rightarrow \\ \downarrow \end{matrix}$	$\begin{matrix} @ \\ \downarrow \\ \times \end{matrix}$
pravoúhle vertikální pohyb		
jedna ruka, dvě ruce ve stejném směru pohybu	$\begin{matrix} @ \\ \rightarrow \\ \downarrow \end{matrix}$	$\begin{matrix} @ \\ \downarrow \\ \vee \end{matrix}$
dvě ruce nepohybující se simultánně (v posunu)	$\begin{matrix} @ \\ \rightarrow \\ \vee \sim \end{matrix}$	$\begin{matrix} @ \\ \downarrow \\ \vee \sim \end{matrix}$

Česká komora tlumočnicků znakového jazyka o. s.
Ocelářská 35/1354, 190 00 PRAHA 9
Tel.: 284 080 296, Fax: 284 080 298
email: cktzj@cktzj.com

Kontakt

V zápisu pohybu můžeme rozlišit i různé typy kontaktu aktivní ruky s jinými částmi těla či s druhou rukou. Do horizontální linie zápisu zapisujeme kontakt **počáteční** (artikulace znaku začíná kontaktem), **koncový** (artikulace znaku končí kontaktem) a **zdvojený** (ke kontaktu dochází na začátku a na konci artikulace znaku). Do vertikální linie zápisu se zapisuje kontakt **trvalý** (kontakt trvá po celou dobu artikulace znaku), **přechodný** (část ruky je v trvalém kontaktu a část se pohybuje) a **letmý** (kontakt je předcházen a následován pohybem). Podle toho, o jaký typ kontaktu se jedná, umísťujeme symbol pro kontakt **x** na určená místa:

horizontální linie zápisu		příklad
počáteční kontakt	x se zapisuje před symboly pohybu	x ↑
koncový	x se zapisuje za symboly pohybu	↓ x
zdvojený	x se zapisuje před a za symboly pohybu	x ∨ x
vertikální linie zápisu		
trvalý kontakt	x se zapisuje pod symboly pohybu	< x
přechodný kontakt	x se zapisuje nad symboly pohybu	x ⊗
letmý kontakt	x se zapisuje mezi symboly pohybu	∨ x ∨

